

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

Θεωρίες Γλωσσικής Ανάπτυξης

Ενότητα 3: Απόκτηση της σύνταξης και της
μορφολογίας

Μαριάννα Κονδύλη

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η.

Σκοποί ενότητας

- Να περιγραφεί η ανάπτυξη της μορφολογίας και της σύνταξης κατά τις ηλικίες 0-3 και 3-6 ετών
- Να εξηγηθεί η γραμματική ανάπτυξη με παραδείγματα

Περιεχόμενα ενότητας

- Μορφολογική και συντακτική ανάπτυξη
- Παραδείγματα γραμματικής ανάπτυξης

Μορφολογική και συντακτική ανάπτυξη (0-6 έτη)

- **Γραμματική:** Στη γραμματική εντάσσουμε την μορφολογία και τη σύνταξη
- **Μορφολογία:** Η δυνατότητα απόδοσης διαφορετικών νοημάτων στις λέξεις με την αλλαγή των μορφημάτων (κλιτική, παραγωγική μορφολογία).
- **Σύνταξη:** δυνατότητα απόδοσης διαφορετικών νοημάτων με την αλλαγή της σειράς των λέξεων της.

Η χρονική εξέλιξη των συντακτικών-μορφολογικών γνώσεων (0-3 έτη)

- Παραγωγή μονόλεξων εκφράσεων-ολοφράσεων (1-2 έτη).
- Στο στάδιο της ολοφραστικής ομιλίας, το παιδί συμπυκνώνει ολόκληρες φράσεις σε μία λέξη.

Παράδειγμα: Με την λέξη «κούκα» μπορεί να εννοεί «Δώσε μου την κούκλα» ή «Αυτή η κούκλα είναι δικιά μου».

Το στάδιο αυτό μπορεί να θεωρηθεί το πρώτο στην ανάπτυξη της γραμματικής;

- Υπάρχουν ερευνητές που υποστηρίζουν ότι οι ολοφράσεις σε συνδυασμό με τις χειρονομίες των παιδιών αποτελούν μία ολόκληρη φράση. Παρόλα αυτά το στάδιο αυτό δεν μπορεί να ενταχθεί στην μορφοσυντακτική ανάπτυξη του παιδιού, γιατί οι μονόλεξες εκφράσεις δεν συνιστούν συντακτικές δομές.

Τηλεγραφικός λόγος (1,5 - 2,5 έτη)

Οι πρώτοι συνδυασμοί λέξεων

- Ο τηλεγραφικός λόγος αποτελεί την πρώτη πραγματική απόδειξη της ικανότητας συντακτικής οργάνωσης, αφού το παιδί αρχίζει να τοποθετεί αρχικά δύο και στην συνέχεια περισσότερες λέξεις μαζί.
- **Χαρακτηριστικά:** Οι πρώτες προτάσεις των παιδιών είναι απλές και αποτελούνται είτε από ένα ουσιαστικό και ένα ρήμα είτε από δύο ουσιαστικά μαζί, και παραλείπονται στοιχεία που δεν θα επηρέαζαν την σημασία του εκφωνήματος στο σύνολο της όπως (άρθρα, προθέσεις, σύνδεσμοι και αντωνυμίες).

Παράδειγμα: «γατούα είναι» ➡ Αυτή είναι μία γατούλα.

Τα παιδιά διαθέτουν συντακτική γνώση ότι κάποια στοιχεία έχουν στενότερους δεσμούς με κάποια άλλα;

- Μετά από έρευνες διαπιστώθηκε ότι οι συνδυασμοί των λέξεων στις προτάσεις των παιδιών δεν είναι τυχαίοι και συνεπώς έχει υποστηριχθεί ότι τα παιδιά έχουν κάποια γνώση των αρχών και των περιορισμών των λέξεων στις προτάσεις.

Περιορισμένο μοντέλο (Braine)

- Ο Braine (1976) διατύπωσε την υπόθεση του «**περιορισμένου μοντέλου**»: οι πρώτες γραμματικές γνώσεις των παιδιών είναι φόρμουλες περιορισμένου εύρους.
- Τα παιδιά επιλέγουν την δομή (Ουσιαστικό + Ρήμα + Ουσιαστικό).

Συντακτικές γνώσεις των παιδιών (Brown)

- Μία άλλη άποψη εκφράζεται από τον Brown (1973), ο οποίος υποστήριξε ότι το παιδί δεν συνδυάζει γραμματικές κατηγορίες λέξεων, αλλά **σημασιολογικές**. Έτσι μία λέξη μπορεί να καταλάβει διάφορες θέσεις μέσα στην πρόταση ανάλογα με την σημασία της [π.χ. ο σκύλος τρέχει (ουσιαστικό και ρήμα), κοίτα το σκύλο (ρήμα και ουσιαστικό)].

Πιο συστηματική ανάπτυξη της μορφολογίας (2-3 έτη).

- Την περίοδο αυτή έχουν παρατηρηθεί συγκεκριμένα μορφολογικά «σφάλματα» που κυρίως οφείλονται στην υπεργενίκευση κανόνων από τα παιδιά αλλά και σε λάθος μορφοσυντακτική ανάλυση φράσεων. [π.χ. «νικίζω» αντί «νικάω», «λεβέντα» ως θηλυκό του «λεβέντης»].
- Ωστόσο, πέρα από τα «σφάλματα» έχει γενικώς επιβεβαιωθεί ότι η γραμματική μορφολογία κατακτιέται πριν από τα τρία έτη και είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη η πιθανότητα της απομνημόνευσης μορφολογικών τύπων.
- Ας σημειωθεί, ωστόσο, ότι πολύ συχνά τα «σφάλματα» της παιδικής ηλικίας συναντώνται σε αποκλίσεις από τη νόρμα (διαλεκτικά στοιχεία) της γλώσσας των ενηλίκων.

Συνοψίζοντας (0-3 έτη)

Τα χαρακτηριστικά στην μορφοσυντακτική ανάπτυξη των παιδιών μέχρι την ηλικία των τριών ετών είναι:

- Απλές δηλωτικές προτάσεις, αρνητικές και ερωτηματικές (ουσιαστικό + ρήμα).
- Παρατακτική σύνδεση, με την χρήση του «και».
- Συχνή παράλειψη του υποκειμένου (κυρίως σε γλώσσες που δεν απαιτούν την δήλωση του, όπως η ελληνική).
- Αν και τα παιδιά χρησιμοποιούν προθέσεις και άρθρα, πολύ συχνά τα παραλείπουν.
- Συχνή χρήση της προστακτικής.

Η χρονική εξέλιξη των συντακτικών-μορφολογικών γνώσεων (3-6 έτη)

- Η μεγαλύτερη μορφολογική ανάπτυξη παρατηρείται από τα 4 έως τα 7-8 έτη. Τα νήπια είναι ικανά να χρησιμοποιούν μορφήματα για να εκφράσουν πολύπλοκες γραμματικές σχέσεις (π.χ. γένος, αριθμό, πτώση, πρόσωπο, χρόνο κτλ.).
- Η ανάπτυξη αυτή **εξαρτάται** από το είδος της μορφολογικής δομής της γλώσσας. Σε μια γλώσσα όπως η ελληνική που χαρακτηρίζεται από πλούσια μορφολογία, τα παιδιά διαθέτουν μια **πρώιμη ικανότητα γραμματικής κατάτμησης** των λέξεων.

Μορφολογικά χαρακτηριστικά (1)

- **Ομαλοποίηση:** Γενική χρήση ενός κανόνα και εκεί που δεν εφαρμόζεται κανονικά. Το παιδί χρησιμοποιεί παραγωγικά τον κανόνα που έχει μάθει αγνοώντας την ύπαρξη εξαιρέσεων.

Παραδείγματα:

α) Η χρήση της παρελθοντικής αύξησης -ε- (π.χ. έπια αντί ήπια κτλ.).

β) Ομαλοποιούνται ρήματα με ανώμαλο θέμα (δώνω αντί δίνω, κάβει αντί καίει).

γ) Χρήση του θηλυκού (γέρα αντί γριά).

Μορφολογικά χαρακτηριστικά (2)

- **Υπεργενίκευση:** Όταν μια κατάληξη που χρησιμοποιείται συχνά επεκτείνεται και σε άλλες λέξεις (π.χ. ηρεμίζω, μεθίζω).
- **Λανθασμένη μορφοσυντακτική ανάλυση:**

Παραδείγματα:

α) Εσφαλμένη κατάτμηση των λέξεων σε μορφήματα (λιγότερα ή περισσότερα μορφήματα: θέλω να πάω στο γιατρέξιμο αντί για τρέξιμο, θέλω και εγώ τέτοια κούνια αντί τακούνια).

β) Χρήση ακατάλληλων καταλήξεων και επιθημάτων (π.χ. πολλές κούρασες, κάτια αντί για κάτι).

Μορφολογικά χαρακτηριστικά (3)

- **Παράγωγοι και σύνθετοι νεολογισμοί:** Χρήση κατάλληλων μορφημάτων για το σχηματισμό νέων λέξεων σύνθετων ή παραγωγών. Η δημιουργία νέων λέξεων δεν γίνεται τυχαία αλλά έχοντας επίγνωση της σημασίας των επιθημάτων.

Παραδείγματα:

α) Πινελεύω (ζωγραφίζω με πινέλο), γραμματίζω (μορφώνω), πιρουνώνω (καρφώνω με το πιρούνι) [Μότσιου, 2014].

β) Η κατάληξη *-της* δηλώνει το δράστη (χαϊδευτής), το *-τηρι* το εργαλείο (ανακατευτήρι) και *-ιζω* ή *-ωνω* το αποτέλεσμα της δράσης (Μότσιου, 2014).

γ) Σύνθετες λέξεις όπως ρομποτάνθρωπος, μαϊμουδοταινία .

δ) Η αύξηση *ε-* όχι μαζί με τις προθέσεις όπως (περίγραψε, αντίγραφα). Τα νήπια τη δηλώνουν στην αρχή της λέξης.

Η ανάπτυξη της σύνταξης (1)

Συστατικά της πρότασης

- Οι απλές προτάσεις εμπλουτίζονται με σύνθετες ονοματικές φράσεις (ΟΦ) μέσω της προσθήκης επιθέτων και αντωνυμιών και αργότερα εμπρόθετης αιτιατικής.
- Επέκταση ρηματικής φράσης (ΡΦ) με ένα ουσιαστικό και αργότερα με μια ΟΦ σε θέση αντικειμένου. Χρήση οριστικού άρθρου στη θέση του αόριστου.

Η ανάπτυξη της σύνταξης (2)

Είδη προτάσεων

- Χρησιμοποιούν διάφορα είδη προτάσεων (δηλωτικές, ερωτηματικές, προστακτικές, αρνητικές). Η σύνθεση προτάσεων φανερώνει και την αντίληψη σημασιακών σχέσεων (δράστης, δράση, υποκείμενο δράσης).
- Τα παιδιά αντιλαμβάνονται τις καθαρά συντακτικές σχέσεις στις προτάσεις π.χ. Ο Γιάννης κυνήγησε το σκύλο – Ο σκύλος κυνήγησε το Γιάννη (James, 1990).
- Χρήση ερωτηματικών προτάσεων [μερικής άγνοιας (π.χ. Πού είναι η μπάλα;) και ολικής άγνοιας (π.χ. Ήρθε ο δάσκαλος;)].
- Χρήση επιτονισμού π.χ. Ο Γιώργος έφαγε; και άκλιτης αντωνυμίας τι π.χ. Τι έχεις εκεί;
- Σχηματισμός αρνητικών προτάσεων με αρνητικό μόριο (μη, δεν) και ρήμα (Κατή, 1992).
- Προστακτικές προτάσεις που εκφέρονται με σκέτο ρήμα π.χ. θέλω!, δώστο!

Η ανάπτυξη της σύνταξης (3)

Παθητική σύνταξη

- Τα νήπια σχηματίζουν ελλιπείς παθητικές δομές χωρίς προσδιορισμό του δράστη π.χ *Βράχηκε η κούκλα μου.*
- Έρευνες δείχνουν πως χρησιμοποιούν μόνο τη συντακτική σειρά για να δηλώσουν τη σχέση Δράστης + Δράση + Αντικείμενο δράσης. Τα παιδιά προσχολικής ηλικίας αντιστρέφουν τη σειρά υποκείμενο + ποιητ. αίτιο π.χ. *Το σκυλί κυνηγήθηκε από το παιδί,* ενώ η εικόνα δείχνει ένα σκυλί να κυνηγάει το παιδί.
- Ενώ άλλες έρευνες δείχνουν πως αντιλαμβάνονται τη σημασιακή σχέση μια παθητικής πρότασης όταν το ρήμα είναι ενεργητικό π.χ. *Το πουλί σκοτώθηκε από τον κυνηγό.*

Σύνθετες προτασιακές δομές

- Στη νηπιακή ηλικία οι προτάσεις εμπλουτίζονται και συνδέονται μεταξύ τους παρατακτικά ή υποτακτικά. Η πιο συχνή σύνδεση από τα παιδιά είναι κατά κύριο λόγο η **παρατακτική** (και) χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους της σχέση μιας φράσης π.χ. *Το γατάκι έφυγε και το σκυλάκι έφυγε* αντί *Το γατάκι και το σκυλάκι έφυγαν*.
- Το *και* εκφράζει αργότερα **χρόνο** (π.χ. *θα πάω σπίτι και θα κοιμηθώ*), και **αιτία** (π.χ. *δεν έφαγε και με πόνεσε η κοιλιά μου*) (James, 1990).
- Ακόμη και όταν χρησιμοποιούν προτάσεις με *που* το απλοποιούν με *και*.

Συντακτικά λάθη

- Σύνταξη αρνητικών προτάσεων: Χρήση αρνητικού μορίου ή λέξη που δηλώνει άρνηση. Κανόνας στο σχηματισμό άρνησης (Άρνηση + Ρήμα ή Ρήμα + Άρνηση).
- Χρήση τοπικών προσδιορισμών: Σφάλματα κατά την παραγωγή (Πρόθεση + Επίρρημα + Αντικείμενο).

Συνοψίζοντας (3-6)

- Καθορισμένη συντακτική σειρά (Υ+Ρ+Α).
- Εφαρμόζονται οι συντακτικές αρχές χωρίς εξαιρέσεις (Αρχή της Ελάχιστης Απόστασης).
- Οι προτάσεις αναπτύσσονται εσωτερικά (είδη προτάσεων) και εξωτερικά (σύνθετη δομή).
- Η υποτακτική εμφανίζεται αργότερα ,ενώ οι πρώτες ανεξάρτητες σε θέση αντικειμένου.

Βιβλιογραφία

Κατή, Δ. (1992). *Γλώσσα και επικοινωνία στο παιδί*. Αθήνα: Οδυσσέας.

Μότσιου, Ε. (2014). *Εισαγωγή στην ανάπτυξη της γλώσσας*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου της διδάσκουσας.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Μαριάννα Κονδύλη 2015.
«Θεωρίες Γλωσσικής Ανάπτυξης. Απόκτηση της σύνταξης και της
μορφολογίας». Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή
διεύθυνση: <https://eclass.upatras.gr/courses/PN1547>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση, Όχι παράγωγα έργα, Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λπ., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

